

totius qualitatis, et in eo qualitas incipiat per primum sui esse; hoc enim necessarium putant auctores contrariæ sententiæ, et ideo ponunt minimum in qualitate. Alii vero absolute negant illud esse necessarium, etiam in prima inceptioe, et ita facile expediunt argumentum. Juxta ea vero quæ diximus, est peculiaris difficultas, quia datur in qualitate aliquod indivisibile initiativum ejus, ut diximus; ergo oportet ut saltem illud in aliquo instanti primo indivisibiliter fiat; non videtur autem posse fieri solum, quasi se junctum ab omnibus partibus, quia hæc indivisibilia non possunt naturaliter ita esse; ergo saltem hac ratione necessarium est aliquid qualitatis simul fieri, quod erit minimum intensionis in ipsa.

14. *Duplex modus quo dubiolo satisfieri potest.* — Duobus igitur modis in hoc procedere possumus. Primo, admittendo semper inchoari introductionem qualitatis per primum sui esse in aliquo indivisibili, vel solo vel simul cum aliquibus partibus, non propter necessitatem minimi, sed propter alias causas naturales. Secundo defendi facile potest, etiam in prima introductione, qualitates sæpe inchoari per ultimum non esse. Ut utrumque declarem, suppono has qualitates interdum fieri cum resistantia passi, interdum vero sine illa. Item suppono causam efficientem earum aliquando agere ex necessitate naturæ, aliquando libere et voluntarie. Quando ergo agens naturaliter agit, et sine resistantia, simul agit quantum potest, vel simpliciter, vel juxta capacitatem et applicationem passi. Et quia hæc potentia agendi nunquam est ad unum solum indivisibile qualitatis, sed vel ad totam illam, vel ad aliquem certum gradum ejus, ideo ab hujusmodi agente semper fit simul talis qualitas, vel aliquis gradus seu pars ejus, non quia ipsa terminetur ad minimum, sed quia agens est determinatum ad sic agendum. Unde in parte propinqua plus agit, et minus ac minus in remotioribus, donec perveniat ad terminum sphaeræ suæ activitatis. Quod si terminus ille sit intrinsecus, ut est probabile, faciet quidem in illo, seu in ultima superficie sphaeræ suæ activitatis minimam qualitatem quam potest efficere; inde tamen non fit illud esse minimum ipsius qualitatis secundum se spectatæ; nam ab alio agente voluntario vel debiliori poterit illa qualitas remissior fieri. Si autem sphaera activitatis terminatur extrinsece, ut alii opinantur, tunc illud agens

nihil aget in illo termino, seu superficie ultima; sed citra illam aget in toto illo spatio uniformiter difformiter, semper remissius agendo in distantiore partem; posset tamen illa actio tota consistere supra aliquem certum, vel divisibilem gradum signatum, et ita ex hoc modo agendi nec colligitur dari minimum in his qualitatibus, neque non dari. At vero si agens sit liberum, potest pro sua libertate applicare vim suam ad magis vel minus agendum, et ita licet demus semper facere simul aliquam partem qualitatis, non tamen certam, sed pro suo arbitrio potest facere minorem et minorem; unde ex hoc modo agendi non colligitur minimum, sed potius oppositum.

15. Atque hoc idem dicendum est de actibus nostris vitalibus, quatenus a libertate pendent, et in instanti in nobis fiunt. Verisimilius enim est, non esse in potestate nostra efficere solum aliquem indivisibilem terminum talis qualitatis. Et probabile etiam est quod, regulariter atque humano modo loquendo, semper applicamus potentias ad efficiendos hos actus cum aliqua intensione majori quam sit aliqua minima, quæ excogitari potest, non quia talis intensio sit simpliciter necessaria ad esse talis qualitatis, sed quia nos non applicamus potentias ad operandum illo mathematico modo, sed physice, et quasi confuse ad operandum perceptibile, ut sic dicam, et ita determinamur ad majorem intensionem quam in rigore sit necessaria ad esse actus. Deus autem, vel aliud agens quod posset distincte discernere inter minimas partes qualitatis, posset talem qualitatem in quolibet minimo gradu efficere, et saltem respectu Dei non repugnaret unicuique etiam indivisibile solum fieri.

16. At vero quando hæc qualitates producuntur cum resistantia passi, vel ab agente limitatæ virtutis, tunc videtur magis necessaria successio, et inceptio per ultimum non esse. Dicant vero aliqui, etiam tunc semper introduci prius aliquem gradum seu partem qualitatis in instanti, quia agens, ut agat semper, habet proportionem majoris inæqualitatis ex parte passi, et ideo secundum proportionem excessus aliquid prius simul agit, et postea successive continuat intensionem. Sed licet hoc demus, non sequitur dari minimum in his qualitatibus, quia etiam in illa proportionem et excessu non datur minimum, sed potest qualitas esse minor et minor in infinitum, et ita licet demus aliquid semper

simul fieri in instanti, tamen respectu diversorum agentium et diversarum proportionum potest illud esse minus et minus intensum. Et præterea ille modus agendi non videtur necessarius, quia alias, postquam agens in instanti produxit illam partem qualitatis in passo, multo magis superabit resistantiam ejus quam antea; ergo plures etiam aget in quolibet instanti quam in illo, quod repugnat successioni. Imo nulla esset sufficiens ratio successioni, quia in eodem instanti, in quo ille gradus producitur, manet agens cum eadem vel majori proportionem; ergo statim sine successione ulla poterit perfectiorem effectum producere.

17. Quocirca si in eo casu agens prius introducit aliquid in instanti in tale passum, illud non est nisi primum indivisibile qualitatis introducendæ, quia ad vincendam resistantiam quoad illud sufficit instantanea mora. Nec videtur inconueniens, illud indivisibile ita fieri, quia solum est quasi in fieri, et in eo statu non permanet nisi per instans; nam immediate post illi adjungitur aliquid qualitatis, et pro illo momento solum est in actuali emanatione a suo agente. Quod si hoc non placuerit, dicendum est quotiescumque qualitas incipit cum resistantia passi, incipere successive et per ultimum non esse, tardius autem, vel velocius, juxta majorem vel minorem proportionem inter activitatem et resistantiam. Et tunc etiam illud indivisibile potest incipere per ultimum non esse, quia non incipit adæquate et per se solum, sed simul cum aliis partibus et ad modum earum, sicut in successione extensiva necessario dicendum est.

18. Ex his ergo satisfactum est, et illi rationi, et omnibus fundamentis relictis in sectione præcedenti. Secunda item ratio cum inductione, quæ ibi fiebat, expedita est; nam intensio qualitatis non est dispositio ad illam, sed quædam ejus integritas, et ideo determinata intensio requiritur ad ejus consummatam perfectionem, non vero simpliciter ad illius esse.

De termino maximo intensionis.

19. *Qualitates naturales quoad magnitudinem terminum vendicant.* — Ex quo etiam facile respondetur ad tertiam rationem, in qua tangitur secunda pars præcipua hujus quæstionis, quæ est de termino maximo intensionis. Dicendum est enim qualitates naturalis ordinis determinare sibi certum gra-

dum summæ intensionis, ad quam possunt pervenire ex natura rei. Tum quia unaquæque res determinat sibi certum modum perfectionis intrinsecæ, qualis est intensio. Tum etiam quia hæc qualitates commensurantur substantialibus formis, quarum sunt proprietates, vel naturalibus agentibus finitis, a quibus fieri possunt. Et ideo non est similis ratio de termino parvitatibus, tum quia res, quæ in suo naturali statu postulat certam integritatem, in præternaturali et imperfecto retinet id quod potest suæ entitatis, quantumvis minimum sit; tum etiam quia agens finitum licet non possit excedere certam perfectionem effectus, tamen intra illum terminum potest minorem et minorem effectum producere. Locutus sum autem de qualitatibus naturalibus, quia supernaturales et per se infusæ non habent definitum terminum sui augmenti, propter peculiare rationes, quas latius Theologi considerant. Locutus sum etiam de hac intensione ex natura rei, quia Deus per suam potentiam posset magis ac magis hujusmodi qualitates intendere, cum nulla implicatio contradictionis in hoc esse videatur. Et hæc de qualitatibus dixisse sufficiat.

DISPUTATIO XLVII.

DE RELATIONE REALI IN COMMUNI.

Post duo præcedentia genera quantitatis et qualitatis, tractat Aristoteles de Ad aliquid, in 5 Metaph., c. 15, non quia perfectius sit in entitate sua quam omnia sex ultima prædicamenta, cum Commentator, 12 Metaph., com. 19, dicat relationem inter omnia genera esse minimæ entitatis; quod quam verum sit, ex dicendis constabit. Non ergo perfectionis ordinem, sed ordinem doctrinæ videtur Aristoteles observasse, tum quia doctrina ad hoc prædicamentum pertinens, universalior est; tum etiam quia est quodammodo necessaria ad cæterorum prædicamentorum cognitionem, eo quod magna ex parte videntur in relatione consistere. Accedit etiam quod quamplurimæ relationes ad quantitatem et qualitatem proxime consequuntur. De relatione igitur prius in communi videbimus an sit, quid sit, et quotuplex, et quas proprietates vel causas habeat, et deinde de præcipuis relationum generibus, earumque fundamentis ac terminis magis in particulari disseremus.

SECTIO I.

An relatio sit verum genus entis realis, distinctum a reliquis.

Variae rationes quibus tota fere difficultas hujus prædicamenti proponitur.

1. *Prima.*—Prima ratio dubitandi esse potest, quia relatio ut relatio nihil rei ponit in re, quæ referri dicitur; ergo non potest constituere reale genus entis. Consequentia est evidens, quia reale genus fundatur in ente reali, quod in rerum natura sit, seu ponat aliquid; relatio autem, prout rebus creatis tribuitur (sic enim nunc de illa agimus), non potest aliquid rei esse in rerum natura, si illud non ponit in re ipsa relata, quia neque in termino aliquid ponit, ut per se notum est, licet forte supponat, de quo postea; neque in sese manet, cum non sit substantia; ergo si in re ipsa relata nihil ponit, absolute nihil rei est. Probatum autem antecedens primo, quia ad, ut ad, non dicit realem rationem, tum quia univoce et secundum totam proprietatem suam convenit relationibus rationis; tum etiam quia ad, ut ad, præscindit ab esse in; ergo ut sic nihil rei ponit in aliquo. Alioqui secundum propriam et ultimam rationem suam includeret inesse, quod repugnat; ergo relatio nihil rei ponit in re, quam refert. Patet consequentia, quia relatio ut relatio nihil aliud dicit quam esse ad, dicente Aristotele, relativa illa esse, quorum totum esse est ad aliud se habere.

2. *Secunda.*—Secundo, quia hæc denominatio relativa adveniens alicui de novo, non immutat illud, nec in re ipsa facit illud aliter se habere, quam antea, dicente Aristot., 5 Physicor., text. 10, relationem advenire sine rei mutatione; ergo relatio nihil rei ponit in tali re. Patet consequentia, quia impossibile est intelligere aliquid rei de novo adjungi alicui subjecto, et illud non se habere in re ipsa aliter quam antea, quia si ei aliquid est additum, aliquid habet, quod antea non habebat: hoc autem ipsum est aliter se habere. Quod autem quidam respondent, non habere aliquid, sed ad aliquid, ludus quidam verborum esse videtur; nam interrogo, an illud ad aliquid sit aliquid; nam si est, ergo qui habet ad aliquid de novo, aliquid etiam de novo habet; ergo aliter se habet, et mutatum est; si vero ad aliquid non est aliquid, ergo nihil est, et hoc intendimus.

3. *Tertia.*—Tertio declaratur hoc amplius, quia relatio, ut relatio, nihil est præter absoluta; ergo simpliciter nihil est. Patet consequentia, quia cum quærimus an relatio sit aliquid rei, de illa agimus, ut distinguatur vel præscinditur a rebus absolutis; alioqui quomodo erit distinctum genus reale? Antecedens vero probatur, quia si ponamus, verbi gratia, duo alba in rerum natura, illa, ex vi qualitatum absolutarum quas habent, sunt inter se similia; ergo habent illam denominationem relativam ex vi absolutorum simul existentium, seu simul sumptorum, absque aliqua alia additione reali; ergo relatio nihil rei addit rebus absolutis. Utraque consequentia est manifesta, quia si relatio aliquid est, solum est propter illam denominationem relativam, quæ intercedere videtur inter illa absoluta; si ergo hæc ipsa denominatio ex solis absolutis sumitur, quidquid aliud adjungitur, fictitium est. Probatum autem antecedens, quia positus duobus albis in rerum natura, sive mente separet omne aliud reale eis additum, sive per potentiam Dei absolutam ponamus illud separari aut impediri, nihilominus illa duo manebunt inter se similia, nec mens potest aliud concipere, quia necessario retinent unitatem formalem, et nihil aliud est esse similes, quam habere qualitates ejusdem rationis. Quod si quis respondeat hoc vere dici de rebus similibus fundamentaliter, non formaliter, petet sane principium; nam hoc est quod intendimus, scilicet, ibi non esse aliam denominationem, nisi hanc quæ appellatur fundamentalis; nam hæc satis est, ut illæ res vere sint similes, et illa alia formalis denominatio aut nihil est, aut ad summum est consideratio rationis.

4. Et confirmatur, nam hoc modo salvantur multæ denominationes similes absque additione aliqua, quæ intrinsece fiat in re denominata; sic enim dicitur Deus creator vel dominus ex tempore; sic columna dicitur dextra vel sinistra; sic paries dicitur visus, etc.; ergo, eadem ratione, potest sufficienter salvari omnis similis denominatio sine additione relationis, quæ sit aliquid rei. Quod si quis dicat, in exemplis positis deesse fundamentum ex parte rerum denominatarum, respondebimus, et fortasse hoc non esse in universum verum, quod postea tractabimus, et non satisfacere, quia si res, quæ non habet fundamentum, denominari potest relative ex positione alterius, etiamsi nihil rei ipsi addatur, ergo, multo magis, res, quæ habet ali-

quod fundamentum, poterit ex vi ejus et co-existentiæ alterius præcise, sic denominari, absque additione alicujus rei respectivæ; ergo hujusmodi respectus nihil rei est præter absolutum.

5. *Quarta.*—Quarto argumentari possumus (et est altera ratio principalis dubitandi), quia, licet demus relationem esse aliquid rei, non tamen potest novum genus entis constituere, diversum a reliquis. Probatum: quoniam ordo ad aliud, intrinsece includitur in omni reali conceptu entis creati. Nam imprimis omne ens creatum, quatenus tale est, etiam ipsa substantia, dicitur habitudinem essentialis dependentiæ ad ens increatum, et ideo est analogice ens, vel substantia, comparatione illius. Omne item accidens dicit essentialis habitudinem ad subjectum, ob quam dicitur esse entis ens, potius quam ens. Rursus, in singulis generibus accidentium invenire est singulas habitudines; nam quantitas quatenus continua est, dicit essentialis habitudinem ad terminos quibus continuatur, et e converso punctus, et alii similes termini, dicunt essentialis habitudinem ad partes quarum sunt termini. Et inter qualitates potentia dicit essentialis habitudinem ad objectum, et de scientia, et consequenter de habitu ac dispositione, Aristot., in cap. de Qualit., fatetur esse ad aliquid.

6. Addit vero, esse ad aliquid secundum rationes genericas, scientiæ, verbi gratia, non vero secundum specificas, nam scientia (inquit) est ad scibile, grammatica vero ut sic non est ad aliud. Sed hoc imprimis est falsum; nam, licet forte nomina non sint tam clare imposita, tamen secundum rem, sicut scientia in communi, dicitur habitudinem ad objectum scibile in communi, ita hæc scientia ad hoc objectum. Deinde nihil refert ad præsentem difficultatem; nam genus et species ad idem prædicamentum pertinent; ergo, si hæc scientia in specie est qualitas, ergo scientia in communi est genus de prædicamento qualitatis; ergo cum sit etiam ad aliquid, impossibile erit ut ea, quæ sunt ad aliquid, in speciali prædicamento collocentur. Multo vero minus satisfacere videtur, quod statim subdit Aristoteles, non esse absurdum idem collocari sub qualitate, et ad aliquid, si utrumque ei convenit. Quia idem non potest essentialiter constitui in diversis prædicamentis; scientia autem, verbi gratia, non accidentaliter tantum, sed essentialiter est ad aliquid, tum quia tota ejus entitas intrinsece

ordinatur ad scibile, ut, in cap. de Ad aliquid, Aristoteles fatetur; tum etiam quia alias, si tantum accidentaliter scientia referretur ad scibile, non constitueretur ipsa scientia sub genere Ad aliquid, sed illa relatio, quæ illi accidentaliter advenit, quod est contra Aristotelem in eodem c. de Qualitate. Eademque difficultas urget de sex ultimis prædicamentis, quæ ex omnium sententia relationem aliquam includunt, et sic de situ id expresse fatetur Aristoteles in Prædicam., et de cæteris suis locis dicemus. Ergo hæc ratio Ad aliquid, transcendens est, et inclusa in omni entitate, præsertim creata; non ergo constituit peculiare genus.

7. Duæ vero responsiones dari solent ad hanc ultimam difficultatem. Prior est, hæc omnia, quæ enumeravimus in cæteris prædicamentis, solum esse relativa secundum dici; ea vero, quæ constituunt speciale prædicamentum, solum esse relativa secundum esse. Sed hæc responsio refutabitur facile, si interrogemus quid significetur per relativa secundum dici; aut enim sic appellantur res illæ, de quibus ita loquimur, ac si essent relativæ, cum nullam in re habeant inter se habitudinem, aut ita appellantur quædam res, quæ habent quidem in re aliquam habitudinem, alterius tamen rationis a relatione reali. Primum dici non potest, tum quia scientia non solum in modo loquendi, sed in re habet suum esse ordinatum ad scibile, et potentia ad objectum suum, et sic de aliis; tum etiam quia si hæc denominationes vel locationes respectivæ, dicuntur esse in nostro modo loquendi et non in re, idem dicitur de omni simili denominatione, nec relinquetur probabilis via ad ponendas hujusmodi relationes reales, nam maxime colliguntur ex hujusmodi denominationibus. Si vero alterum membrum eligatur, explicandum est quænam sint hujusmodi habitudines, aut in quo distinguantur a relationibus, vel ad quid sint necessariæ relationes diversæ rationis ab hujusmodi habitudinibus. Et in hoc indicatur alia responsio, et difficultas ejus. Dici enim solet, in prædictis rebus aliorum prædicamentorum includi respectus transcendentales, non vero proprias relationes prædicamentales, quæ peculiare genus constituunt. Statim vero circa hujusmodi partitionem interrogandum occurrit, quid necesse sit multiplicare hos diversos modos respectuum; nam si respectus transcendens est verus et realis, ille sufficit ad omnes denominationes relativas, quæ non

sunt pure denominationes extrinsecæ; ergo supervacaneum est fingere alias relationes. Deinde oportebit explicare quidnam discriminis sit inter huiusmodi respectus, vel cur unus constituat peculiare genus, et non alius.

Variae sententiæ proponuntur.

8. *Prima.* — Hæ videntur esse principuæ difficultates quæ circa relationem realem in communi occurrunt. Aliæ vero, quæ circa singula genera relationum offerri poterant, inferius proponuntur. Ob has ergo difficultates possunt esse duo dicendi modi. Prior est, nullas esse veras relationes reales, sed denominationes omnes quæ ad modum relationum explicantur, desumi ab ipsis absolutis, vel ex eorum coexistentia. Hanc opinionem referunt Averroes, 12 Metaph., comment. 19; et Avicen., lib. 3 suæ Metaph., c. 10; eamque secutus est Aureolus apud Capreol., in 1, dist. 30, quæst. 1.

9. *Secunda.* — Alia sententia esse potest, esse quidem in rebus relationes reales, illas vero non constituere peculiare genus entis, sed esse conditionem quamdam transcendentem, quæ in omnibus entibus includi potest. Hanc sententiam Zenoni et antiquioribus philosophis ante Platonem tribuit Soto in principio prædicamenti Ad aliquid, ex Albert. et Alexand., ibidem.

10. *Tertia.* — Jam vero recepta sententia, et quasi philosophicum et commune axioma est, dari in rebus creatis relationes reales, proprium ac speciale prædicamentum constituentem. Hæc fuit sententia Platonis, eumque secutus est Aristoteles, et hunc omnes ejus interpretes, Averroes, Simplicius, et cæteri omnes Græci et Latini, quos imitati sunt Theologi, D. Thomas, 1 p., q. 13, art. 7, quæst. 28, art. 1 et 2, et sæpe alias; Capreol. et alii, in 1, d. 33; Gregor., late, d. 28, q. 1; Henric., Quodl. 3, q. 4, et Quodl. 9, quæst. 3. Non solum propter rationes philosophicas, sed etiam quod illa sententia aptior sit ad mysterium Trinitatis declarandum, et ex illo plurimum confirmari videatur.

11. Docet enim fides Catholica esse in Deo tres relationes reales, constituentem et distinguentes divinas personas: ex quo fit evidens argumentum, conceptum relationis ut sic, non addendo quod creata sit vel increata, non esse fictitium, et rem aliquam referri non esse denominationem extrinsecam provenientem ex sola comparatione mentis, sed

esse aliquid rei, quandoquidem in Deo aliquid rei est. Et hinc ulterius magna verisimilitudine colligitur, etiam in rebus creatis esse posse aliquid rei. Quia vel repugnaret rebus creatis ob perfectionem earum, vel repugnaret ob imperfectionem. Primum dici non potest, quia si relatio non repugnat summæ perfectioni Dei, cur repugnabit perfectioni creaturæ? Dices: quia illa relatio Dei substantialis est, in creatura vero esse debet accidentaliter. Sed contra, quia relationi ut sic non magis repugnat quod sit accidentaliter, quam quod sit substantialiter, quia sicut accidens dicit esse in alio, ita substantia dicit esse in se; si ergo cum hac ratione conjungi potest esse ad aliud, multo magis cum illa; et alioqui creaturæ ut sic non repugnat accidens reale; ergo nec repugnabit illi talis relatio, quæ, etsi sit accidentaliter, aliquid rei sit. Nec vero repugnare potest ob imperfectionem, quia relatio ut relatio non dicit imperfectionem; quod si aliquid imperfectionis ei adjungitur ex eo quod accidentaliter sit, talis imperfectio non est extra latitudinem rei creatæ. Hoc ergo argumento Theologico efficaciter probari videtur dari posse in rebus creatis, et de facto dari respectus reales.

12. Argumentis autem ex sola naturali ratione desumptis probari hoc solet, præcipue ex locutionibus et denominationibus relativis quæ in rebus ipsis existunt, absque ulla fictione intellectus, quas proinde necesse est in aliquo ente reali fundari; non fundantur autem in absoluto; ergo in relativo; datur ergo in rebus ens reale relativum. Antecedens patet in his denominationibus, *major, minus, æquale, simile, propinquum, remotum, pater, filius*, et similibus. Hæ namque omnes habitudinem plane dicunt ad aliud, sine quo nec esse, nec intelligi possunt, et in rebus ipsis existunt, ut per se notum videtur.

13. Quanta vero sit vis harum probationum, videbimus in sequentibus; nam posterior naturalis ratio magna ex parte pendet ex solutionibus argumentorum, quas tradere non possumus, nisi prius multa de distinctione et divisione relationum explicemus. Argumentum autem Theologicum aliquibus non videtur satis efficax ad ostendendas relationes prædicamentales, quia relationes divinæ extra omne prædicamentum sunt; quod si Deus esset in prædicamento substantiæ, ad illud idem pertinerent vel reducerentur illæ relationes, eo quod sint personalitates divinæ naturæ. Sicut personalitates vel substantiæ

creatæ ad illud ipsum prædicamentum pertinent. Unde neque argumentum a simili, a paternitate, verbi gratia, divina ad creatam, est multum efficax, quia paternitas divina non est resultans, neque consequens generationem, sed potius constituit personam, quæ est generationis principium. Et ideo illa paternitas increata, sicut substantialis est, ita existimari potest quasi transcendentalis, id est, intime inclusa in conceptu adæquato talis entis, seu substantiæ personalis. Ex illis ergo relationibus non videntur posse colligi relationes prædicamentales, sed ad summum respectus reales transcendentales intime inclusi in aliquibus entibus.

14. Alia vero ostensio dictarum relationum specialiter sumi solet ex ordine universi, qui est accidentarium quid rebus ipsis absolutis, quibus constat universum; nam etsi elementa et cæli alio ordine constituerentur, res ipsæ absolutæ eadem essent; est ergo ordo, quem nunc habent, aliquid accidentarium ipsis. Et non est aliquid per rationem confictum, nam per se constat in rebus ipsis esse, et ad magnam universi perfectionem spectare, ut testis est Aristot., 12 Metaphys., text. 52; et non est nisi relatio, quam necesse est per se ad proprium prædicamentum pertinere, quia non est de intrinseca ratione alicujus rei absolutæ, nec etiam signari potest ad quod aliorum prædicamentorum pertineat vel revocetur. Verumtamen hæc probatio eas patitur difficultates quæ inter argumentandum tactæ sunt, quia ordo pertinens ad perfectionem universi tantum est, ut singula corpora in suis naturalibus locis sint constituta, quod quidem absolutum est in singulis, et in omnibus simul dicit coexistentiam eorum; quod vero ad hoc consequatur peculiare accidens, quod sit relatio realis, nihil videtur referre ad universi perfectionem.

Questionis resolutio.

15. Nihilominus tertiam et communem sententiam, ut veram et in philosophia certam supponimus, quam nunc maxime auctoritate confirmamus. Ratio vero ejus et ostensio potissimum sumenda est ex illis denominationibus relativis, addendo duo. Primum est, illas esse tales ut accidant rebus creatis absolutis, possintque variari in aliquo subjecto sine amissione formæ absolutæ, quod satis constat in omnibus fere exemplis supra adductis. Secundum est, has non esse denomi-

nationes mere extrinsecas, et in hoc est difficultas, pendet tamen ex infra dicendis; oportet enim prius modum entitatis talium relationum et denominationum declarare.

SECTIO II.

Utrum relatio realis prædicamentalis distinguatur realiter, vel modaliter ac ex natura rei, a substantia, et omnibus accidentibus absolutis.

1. Hæc quæstio maxime necessaria est ad explicandum quo sensu relationes creatæ sint aliquid reale, et quid etiam sint, quamve entitatem habeant. In eaque variae sunt opiniones.

Prima opinio ponens distinctionem realem rejicitur.

2. Prima docet relationem realem semper esse rem distinctam realiter a suo subjecto et fundamento. Hæc est opinio veterum Thomistarum, Capreoli, in 1, dist. 30, quæst. 4; Cajetan., 1 part., quæst. 28, art. 2; Ferrar., 4 cont. Gent., cap. 14. Qui fundantur in verbis D. Thomæ eisdem locis, et quæst. 8 de Potent., art. 1, et in 1, dist. 33, quæst. 1, art. 1, quibus locis constituit differentiam inter relationem creatam et incretam, quod prior non identificatur cum substantia, *sed est alia res et facit compositionem cum illa*, quod secus est in relatione increata. Hæc tamen sententia intellecta de propria et rigorosa distinctione reali, qualis est inter entitates omnino condistinctas, nullum habet fundamentum satis probabile. Nam quæ ab his auctoribus afferuntur de separabilitate relationis a fundamento, aut diversis mutationibus quæ in eis fieri possunt, ad summum probant distinctionem ex natura rei, si tamen aliquid probant; nam probabilius fortasse est etiam illud non ostendere, ut videbimus tractando sequentes opiniones. Ex quarum etiam argumentis, et ex probationibus nostræ sententiæ hæc opinio sufficienter refutabitur. Quanquam ad eam rejiciendam sufficere possint ea, quæ in principio sectionis præcedentis proposita sunt; illa enim, ut opinor, sufficienter demonstrant, relationem non esse rem in se habentem propriam entitatem realiter distinctam ab omnibus entitatibus absolutis.

Rejicitur opinio Scoti, quatenus superiori concordat.

3. Atque idem judicium ferendum est de

opinionem Scoti, in 2, dist. 1, quæst. 3, et in 3, dist. 8, quæst. 1, quantum ad eam partem qua cum præcedenti convenit. Distinguit enim ille quasdam relationes quæ separari nullo modo possunt a suis fundamentis, ut est relatio creaturæ, ab aliis quæ separari possunt, ut est, verbi gratia, relatio similitudinis, et has posteriores ait distingui realiter a fundamentis, propter ipsamet separationem; illas vero negat distingui, quia cum inseparabiles sint, nullum relinquitur signum distinctionis realis, neque aliunde apparet necessitas ejus. Verumtamen, quod attinet ad priorem partem, jam supra ostensum est, illud signum non indicare distinctionem realem, sed ad summum modalem, maxime quando separatio non est convertibilis (ut sic dicam), sicut accidit in præsentem; nam, licet fundamentum possit manere sine relatione, relatio tamen non potest ullo modo manere sine fundamento. Ex quo potest non leve argumentum sumi contra hanc partem, et contra totam superiorem sententiam. Ad præterea, hoc signum in præsentem non esse sufficiens ad indicandam distinctionem modalem, quæ sit actualis et ex natura rei, quia, licet denominatio relativa tollatur manente fundamento, et ablato termino, tamen utroque manente auferri non potest, et ideo ex illo signo non concluditur efficaciter relationem esse aliquid distinctum a fundamento, quod ab illo aufertur quando cessat illa denominatio, quia potest denominatio illa includere vel connotare concomitantiam, aut coexistentiam alterius extremi, et ideo cessare, non quia aufertur aliquid a fundamento, sed quia aufertur aliquid ex termino. Unde, si aliquæ relationes sunt inseparabiles a fundamentis, ideo est quia termini earum non possunt non existere, et ideo positus fundamentis necesse est ut denominationes relative insurgant. Ut, si per impossibile manere posset essentia creata non existente Deo, cessaret relatio creaturæ ad ipsum; quod ergo nunc separari non possit, non solum est propter identitatem cum fundamento, sed etiam propter intrinsecam termini necessitatem. Ergo, e converso, ex eo quod aliæ relationes cessent ablati terminis, non recte inferitur distinctio ex natura rei, nisi aliunde ostendatur solam destructionem ipsius termini ad id non sufficere.

Durandi in hoc sententia non probatur.

4. Quapropter Durandus, in 1, dist. 30,

quæst. 2, alia distinctione utitur, scilicet, quasdam esse relationes quæ sunt veræ habitudines et respectus reales, consequentes ad sua fundamenta, per se, vel accidentaliter, ut inhærentia per se sequitur ad naturam accidentis, et tangere aut tangi consequitur per accidens ad corpora quantia; alias vero esse, quæ solum sunt denominationes relative, ut esse æquale et simile. Dicit igitur has posteriores non distingui in re a fundamentis, neque addere aliquid rei ultra existentiam et concomitantiam utriusque extremi absoluti, ex qua mutua coexistentia ait sumi denominationes illas, quas nihilominus dicit pertinere ad prædicamentum relationis, et sufficere ad illud constituendum. Et de hac parte posterius videbimus. De prioribus autem respectibus ait distingui realiter a suis fundamentis, in quo convenit cum præcedentibus opinionibus, et eodem utitur fundamento, scilicet, illo signo separabilitatis fundamenti a tali respectu. De quo signo jam dictum est, ad summum posse ostendere distinctionem modalem; neque Durandus amplius intendit, ut legenti facile patebit; solumque differt in usu vocis, appellans eam realem, quia in rebus ipsis invenitur.

5. Quod vero attinet ad hanc partem sententiæ Durandi, advertenda est quædam subdivisio prioris membri, seu realis habitudinis, quam in eadem parte breviter attingit, et consideranda etiam sunt exempla quibus utrumque membrum declarat. Nam quidam respectus (inquit) consequitur per accidens ad fundamentum, ut tactus ad quantitatem; alius sequitur per se, ut inesse consequitur etiam ad quantitatem, et utrumque respectum ait distingui in re a suo fundamento. Sed in priori membro et exemplo, non videtur Durandus constanter loqui; nam quæ ratione ait res dici similes vel æquales, non per additionem alicujus respectus ex natura rei distincti, sed per solam coexistentiam utriusque extremi, et denominationem inde ortam, consequenter dicere deberet, duo corpora sese tangere per denominationem ortam ex coexistentia utriusque extremi in tali loco, absque aliquo alio respectu ex natura rei distincto. Suppono enim sermonem esse de tactu pure quantitativo; nam tactus physicus aliquid aliud addit, quamvis non solam relationem, sed actionem physicam unius in aliud. Tactus ergo quantitativus nihil aliud est quam propinquitas quædam inter duas quantitates et terminos earum, ita

ut nulla alia quantitas interposita sit. Sed hoc convenit duobus corporibus, hoc ipso quod in talibus locis seu spatiis existunt, absque additione alicujus modi, vel respectus ex natura rei distincti, saltem juxta doctrinam ipsius Durandi, quia eadem argumenta, quæ hoc probare possunt de similitudine, probant de tactu, et de quacumque propinquitate vel distantia, nimirum, quia positus duobus corporibus in talibus locis, et præcisa omni alia re vel modo reali vel per intellectum, vel per divinam potentiam, impossibile est quin illa corpora se tangant; ergo est eadem ratio de hac denominatione. Et in universum idem est de omni respectu, qui dicitur per accidens consequi ad fundamentum; nam ille ideo per accidens erit, quia est talis denominatio, quæ requirit coexistentiam alterius extremi, quam tamen ipsum fundamentum secundum se non requirit, ut aperte constat in dicto exemplo de tactu. Ergo semper potest illa denominatio sumi ex coexistentia extremorum, absque alio respectu in re ipsa distincto ab extremis; vel si illa non est sola denominatio, sed intrinseca habitudo, idem erit in omnibus illis quas Durandus ponit in secundo membro suæ principalis distinctionis.

6. Quod vero spectat ad aliud membrum de respectu, qui per se consequitur ad fundamentum, et de exemplo inhærentis, nomine respectus potest significari ipsemet modus inhærentis, seu unionis, vel relatio aliqua prædicamentalis inde exorta. In priori sensu, verum est illum respectum distingui ex natura rei a forma seu re cujus est modus, quæ appellatur fundamentum talis respectus, quod a nobis in superioribus sæpe traditum est, et eodem argumento confirmatum. Quanquam illud, quod Durandus ait, scilicet, hunc respectum nullam compositionem facere cum suo fundamento, falsum sit, ut in superioribus sæpe dictum est, tractando de distinctionibus rerum, et de compositione naturæ et suppositi, et aliis locis. Hic vero respectus non est prædicamentalis, sed transcendentalis, quia ille modus unionis vel inhærentiæ non est aliquid resultans ex fundamento et termino, sed est modus absolutus, qui per se fieri potest per actionem aliquam, quamvis intime et essentialiter includat respectum transcendentalem ad unibilia, quod etiam est in superioribus tactum, et infra ex professo declarabitur, partim in hac disputatione, partim disputando de actione. Con-

sideratio ergo illius respectus in prædicto sensu nihil refert ad præsentem quæstionem. Si autem sit sermo de respectu prædicamentali, qui resultare censetur inter formam inhærentem et subjectum ejus, et in universum inter ea quæ sunt unita, eadem erit ratio de tali respectu, quæ de contactu, similitudine et omnibus similibus, quod nimirum ille, nulla res vel modus realis sit ex natura rei distinctus ab extremis, sed solum mutua denominatio orta in extremis ex coexistentia eorum sub tali modo existendi. Quod facile ostendi potest applicando rationem superius factam. Igitur proprie loquendo de respectu prædicamentali, hæc etiam distinctio Durandi necessaria non est, sed vel dicendum est omnem relationem prædicamentalem esse aliquid distinctum, vel non esse.

Quarta opinio de distinctione modali vel formali relationis a fundamento exponitur.

7. Est igitur quarta sententia, quæ in universum affirmat relationem realem distingui actualiter a suo subjecto et fundamento, non tamen omnino realiter ut rem a re, sed modaliter tanquam modum realem ab ipsa re. Hanc opinionem, videntur tenere Javell., 5 Metaph., quæst. 22; et Scotus, circa prædicamentum Ad aliquid, quæst. 2. Illi tamen non appellant hanc distinctionem modalem, sed formalem, sentiunt tamen esse actualiter in rebus ante omnem considerationem intellectus. At vero Fonseca, lib. 5 Metaph., cap. 15, quæst. 2, sect. 5, affirmat quidem relationem prædicamentalem distingui a fundamento, formali distinctione, ita ut habeat proprium esse essentiæ et existentiæ distinctum ab esse fundamenti; negat tamen illam distinctionem esse realem, aut esse modalem, aut rationis tantum, sed quamdam aliam mediam, quam significat esse minorem reali distinctione, et majorem modali. Diversitatem autem in hoc constituere videtur, quod in distinctione modali modus non habet proprium esse distinctum ab esse rei, cujus est modus; in hac vero distinctione formali utrumque extremum habet proprium esse. Item in hac utrumque extremum est propria entitas; in distinctione autem modali modus non est entitas. Unde in hoc maxime fundat sententiam suam, quod relatio habet proprium esse distinctum ab esse fundamenti; nam esse fundamenti est absolutum, et in se tantum; esse vero relationis est esse consis-